

120 punkter for å øke den demokratiske deltagelsen blant unge

Den hurtigarbeidende gruppen for ungdomsdemokrati ble satt ned 27. september 2007, med representanter fra alle ungdomspartiene med moderpartier på Stortinget, Elevorganisasjonen og Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner.

Den hurtigarbeidende gruppen har i alt hatt tre møter i løpet av sin arbeidsperiode. Disse møtene har vært delt i temaene "Skolen" og "Samfunnet" i tillegg til et oppstartsmøte.

Å få ungdom til å delta i valg er en vanskelig utfordring, når ungdom ikke selv velger å delta. Etter gruppens syn har skolen en viktig rolle i prosessen. Det var derfor viktig for gruppen også å diskutere inngående hva som kan endres i skolen for at ungdommen skal bli aktive medborgere.

Ungdoms mulighet til å stemme, forbilder i politikken og ungdoms reelle påvirkningskraft har etter gruppens syn også innvirkning på om ungdom velger å gå til stemmeurnene eller ikke. Fordi gruppen ønsket å ha et helhetlig perspektiv på problematikken ble et helt møte dedikert til å diskutere hvilke tiltak som bør iverksettes i samfunnet som helhet for å øke valgdeltakelsen for ungdom.

Rapporten viser hvilke tiltak gruppen kom frem til i løpet av sine møter. Arbeidsformen som er brukt har bestått i å sammen delta i kreative prosesser, slik at flest mulig tiltak ville komme ut av vårt arbeid. Det er derfor ikke et helhetlig forslag til endringer gruppen presenterer, men en rekke enkeltforslag. Noen av disse kan være motstridende, andre vil være overlappende.

Tiltakene i rapporten står under elleve overskrifter. Disse overskriftene har vært utgangspunkt for diskusjonene gruppen har hatt. Tiltakene er knyttet til utfordringen i den enkelte overskrift. Under hver overskrift er tiltakene delt inn i "våre forslag" og "andre tiltak". Gruppen går enstemmig inn for tiltakene under "våre forslag". Tiltakene under "andre tiltak" har det vært uenighet om i gruppen. Gruppen har likevel valgt å ta alle tiltakene med i rapporten, for å synliggjøre vår prosess og bidra til at andre kan tenke videre på bakgrunn av våre diskusjoner.

Gruppen valgte Marte Haabeth Grindaker fra LNU og Vibeke Mohn Herberg fra Elevorganisasjonen til å lede arbeidet.

Gruppen har bestått av:

Ida Berg-Johnsen, UH
Cathrine Eide, KrFU
Marte Haabeth Grindaker, LNU
Lars Mattis Hanssen, AUF
Vibeke Mohn Herberg, EO
Cathrine Karlson, EO
Olav Magnus Linge, SU
Arne-Petter Lorentzen, FPU
Christina Ramsøy, SUL
Audun Vindøy, UV

Tiltak for å øke den demokratiske deltagelsen blant unge

Hvis ungdom skal stemme må dette føles meningsfylt. Ungdom må ha en naturlig plass i demokratiet, og de må få kunnskap om konsekvenser av politiske valg. Arbeidsgruppen har vært opptatt av at de arenaene der ungdom oppfordres til å delta må gi reelle muligheter for påvirkning. Det er viktig at ungdoms meninger tas på alvor og at de unge ikke plasseres på sidelinjen i organer som bærer preg av at man "leker demokrati". Hvis man som ung opplever at man ikke blir tatt på alvor, svekker det etter vår mening sannsynligheten for at man ønsker å delta og påvirke samfunnet.

Tiltakene er ikke utelukkende egnet for å passe inn i sentrale politiske vedtak, fordi myndighetene alene ikke kan øke verken valgdeltakelsen eller den politiske bevisstheten hos ungdom.

Våre forslag

- 1) Klargjøre at man også påvirker samfunnet når man velger å ikke stemme
- 2) Gjøre ungdomsorganisasjonene mer synlige ved valg – gi dem fora der de enklere kan komme i dialog med politikerne og sette dagsorden for debattene
- 3) Gi større adgang for ungdomspartier og ungdomsorganisasjoner i skolen
- 4) Få en egen søyle for hjemmesittere på partibarometrene for å synliggjøre denne gruppen
- 5) Partiene må bli flinkere til å synliggjøre resultatene av politikken lokalt, slik at man ser at det nytter å engasjere seg
- 6) Skape arenaer der unge møter politikere som gjør det mer attraktivt for politikere og media å ta opp saker ungdom er opptatte av
- 7) En mer praktisk rettet opplæring i samfunnsfagene, der politikere, organisasjoner og partier inviteres til å bidra i undervisningen. Slik får ungdom se hvordan politikken fungerer i praksis.

Andre tiltak

- 8) Opprette telefonlinje og nettjeneste der man kan stille spørsmål om hvordan man stemmer og lignende
- 9) Alle ungdomspartiene inviteres til å holde årlige foredrag på skolene
- 10) Gjøre partiprogrammene mer forståelige
- 11) Arrangere en demokratidag i skolen annen hvert år
- 12) Gjøre skolevalgene mer seriøse ved hjelp av avtaler partiene imellom. De bør få en mer informativ og engasjerende rolle. Dette kan for eksempel

gjøres ved at lokale partier inviteres for å skape en dialog om lokale spørsmål og lokale tema

- 13) Stemmerett for 16-åring. En forsøksordning over lang tid som evalueres underveis.
- 14) Hver kommune og hvert fylke bør vedta egne "ungdomspolitiske" planer
- 15) Ungdomsråd bør ha en lovfestet rett til å bli hørt og reelle påvirkningsmuligheter

Hva kan gjøre det enklere for ungdom å stemme?

Det er grunn til å tro at følelsen av samfunnsplikt ved politiske valg ikke står like sterkt hos den enkelte i dag som tidligere. For at flest mulig skal velge å bruke sin stemmerett er det derfor viktig at det er en lav terskel for å gjøre dette. Spesielt studenter møter utfordringer når de studerer andre steder enn de er folkeregistrerte.

Våre forslag

- 16) Valglokalene bør bli flere og nærmere der folk er: Stemmeurner på alle skoler, universiteter, folkehøyskoler, kjøpesentre og arbeidsplasser
- 17) Muligheten for å kumulere ved lokalvalg bør også gjelde hvis man forhåndsstemmer
- 18) Det bør være mulighet for å forhåndsstemme ved skolevalg
- 19) Det bør være mulig å stemme i skoletiden

Andre tiltak

- 20) Valg over to dager bør finansieres i alle kommuner
- 21) Det bør legges bedre til rette for og informere mer om forhåndsstemming
- 22) Det trengs mer informasjon om hvor og hvordan man kan stemme
- 23) Tidsperioden for forhåndsstemming bør utvides
- 24) Gi mulighet for å stemme der du er bosatt (ikke der du er folkeregistrert). Studenter bør få velge om de vil stemme der de bor eller der de er folkeregistrerte.
- 25) Innføre nasjonal fridag på valgdagen
- 26) Gi folk mulighet for å stemme i alle valglokaler på valgdagen, også de utenfor egen kommune

- 27) Øke mulighet for å stemme der du er. Sette opp en valgbuss som reiser rundt i kommunen (både forforhåndsstemming og på valgdagen)
- 28) Utvide transporten til stemmelokaler
- 29) Alle bør ha mulighet for å få gratis legitimasjon som kan brukes som godkjent bevis på valgdagen (nasjonalt, gratis ID-kort?)
- 30) Det bør være lengre åpningstider i valglokalene
- 31) Påminnelse om valgdagen og nærmeste lokale kan sendes på SMS
- 32) Sette i gang med forsøk med og evaluering av stemmegivning ved SMS
- 33) Fortsett forsøk med elektronisk stemmegivning
- 34) Sende ut valglister på e-post
- 35) Gjøre det mulig med elektronisk valg i stemmelokalene og på utdanningsinstitusjonene
- 36) Gi mulighet for å avgi elektronisk stemme rett etter skolevalg

Hvordan bedre kontakten mellom unge og folkevalgte?

Møter med politikere kan være en viktig motivasjon for unge til å bli aktive medborgere. Ungdom, som andre, engasjerer seg i sin egen hverdag. Synliggjøring av prosessene og politikerne bak beslutningene som endrer denne hverdagen, gir motivasjon for deltakelse og kunnskap til å ta bevisste valg.

Våre forslag

- 37) Mer bruk av internett for å formidle kommunepolitikk
- 38) Politikerne bør jevnlig oppsøke ungdomsarenaer, også utenfor skolen

Andre tiltak

- 39) Politikerne bør bli mer aktive som skoleeiere
- 40) Politikerne bør legge til rette for flere innspill fra befolkningen
- 41) Ha årlige konferanser med ungdom og kommune- og fylkespolitikere. En slik konferanse vil virke forpliktende for begge parter.
- 42) Faste dager der politikere er på videregående og ungdomsskoler et par timer. Legge til rette for uformell kontakt, ved at politikerne sitter i kantina, spiser lunsj med elevene, eller lignende

- 43) Gjøre det enklere for ungdom å få opp saker gjennom innbyggerinitiativ og lignende
- 44) Innføre tale- og forslagsrett for ungdomsrepresentanter i kommunestyre og fylkesting
- 45) Kommunestyremøtene bør flyttes rundt omkring i kommunen, på skoler og andre institusjoner.

Hvordan kan partiene få flere unge folkevalgte?

Unge deltakelse i demokratiet er viktig på alle nivå. Unge folkevalgte kan sikre ungdommens perspektiv på viktige saker. Samtidig er unge folkevalgte viktig for at ungdom skal føle seg som en verdifull del av demokratiet.

Våre forslag

- 46) Partiene bør samarbeide og jobbe strategisk med ungdomspartiet på rekruttering av unge folkevalgte
- 47) Partiene bør samarbeide med lokale organisasjoner for rekruttere engasjerte unge
- 48) Man må synliggjøre bedre hvilken makt og muligheter man har som folkevalgt
- 49) Informere unge bedre om hva det vil si å være folkevalgt
- 50) Rekruttere ved å bruke "ungdommens arenaer", som nettet og lignende
- 51) Gi de unge som engasjerer seg tillitt og reelle muligheter for påvirkning
- 52) Styrke ungdomsorganisasjonene fordi de gir en opplæring i demokrati og bidrar til mer engasjert ungdom
- 53) Bygge sterkere lokallag for partiene

Andre tiltak

- 54) Alle partiene bør ha en politisk ungdomsprofil
- 55) Viktige tjenester og beslutninger som tas i kommunene bør synliggjøres i større grad

Hva kan bedre forholdene for de unge folkevalgte?

Unge folkevalgte møter mange utfordringer. En del unge folkevalgte studerer ved siden av sitt verv. Mange møter en tøff hverdag der de jobber med kolleger som er

langt mer erfarne og tryggere i sin posisjon. For å sikre ungdoms deltakelse i demokratiet er det viktig at det er attraktivt å være ung og folkevalgt.

Våre forslag

- 56) Saksdokumentene kan ofte forenkles og forkortes
- 57) Innføre en helhetlig opplæring av nye folkevalgte som blant annet bør inneholde øving på å holde innlegg fra talerstolen, mediehåndtering, forretningsorden, en grundigere innføring i hvilke muligheter man har i kommunestyret
- 58) Moderpartiene må satse på de nye representantene. Dette kan for eksempel skje gjennom en mentorordning.

Andre tiltak

- 59) Legge møtene mer samlet
- 60) Studenter bør få gratis hjemreise til kommunestyremøter
- 61) Studenter bør få bedre godtgjørelse
- 62) Partiene må sørge for forhåndkumulering og styreplasser i ulike kommunale styrever til unge

Hvordan øke engasjementet og deltagelsen blant unge gjennom media?

Gruppen innser at det ikke er mulig å styre nyhetsbildet gjennom politiske vedtak. Det er likevel i nyhetsbildet samfunnsdebatten foregår. Spesielt i valgkampen synliggjøres de ulike partienes ståsteder og satsningsområder. Ungdom og ungdoms saker bør være en naturlig del av denne debatten.

Våre forslag

- 63) Arrangere en egen TV-sendt ungdomspartilederdebat før valgdagen
- 64) Ungdomsorganisasjonene bør prioritere å sette agendaen i nyhetsbildet
- 65) Ungdomsorganisasjonene må bidra til å skape saker i nyhetsbildet som er interessante for leserne
- 66) De politiske partiene må jobbe for å få flere positive saker om politikk og politisk arbeid
- 67) Øke fokus på mulighetene ved politisk arbeid
- 68) Samarbeid mellom media og ulike ungdomsorganisasjoner for å få flere saker som ungdom er opptatt av som viktige saker i valgkampen

- 69) Ofte krever media at det kun er partilederne som stiller til debatt. Dette bør partiene gå sammen om å endre på, slik at man kan "ta i bruk" også yngre politikere i debattene

Skoledebattene og deres rolle i unges valgdeltagelse

Skoledebattene er en viktig del av ungdoms deltakelse i valgkampen. Alle partier tjener på sikt på at ungdom blir politisk engasjerte. Fordi skoledebattene er mange ungdommers første direkte møte med partipolitikken bør disse oppmuntre til politisk interesse. Skoledebattenes kvalitet må heves og bli mer seriøse.

Våre forslag

- 70) Klarere tidsavgrensninger på debatten
- 71) Ha forberedte elever som ordstyrere
- 72) Arrangere en skolering av ordstyrerne, for eksempel gjennom en samling på forhånd. Nettside er ikke nok.
- 73) Lærere kan være tøffere på reglene for debatten og kan slik være gode ordstyrere, men det er essensielt at de ikke har en egen agenda
- 74) Skolevalget bør skje nokså umiddelbart etter debatten
- 75) Man må klargjøre at elevene må forberede seg med eget opplegg fra skolen
- 76) Ungdomspartiene bør bli enige om felles retningslinjer/kjørelinjer som deles ut til alle debattanter. Hvis man ikke har det sentralt, kan man lage egne avtaler i hver kommune
- 77) Skolene bør ta valget mer på alvor, og legge en mer konkret plan for hvordan skolen skal følge valget
- 78) Bedre oppfølging av Utdanningsdirektoratet for at skolene godt kan forberede og gjennomføre skolevalg
- 79) Alle skoler må ha skoledebatter, ikke bare skolevalg
- 80) Alle elevene skal være med på skoledebatten
- 81) Hvis skoledebattene skal oppnå sitt potensial, må det satses ressurser på det
- 82) Ungdomspartiene må være tydelige på hvilke skiller det er mellom deres politikk og moderpartiets politikk
- 83) I valgperioden må skolene åpnes for mer politisk informasjon, stands, foredrag

- 84) Lage egne punkter i læreplanen som sikrer at valgkampen blir dekket av undervisningen
- 85) Gjennomgå læreplanen for å sikre at den er god nok på valg i skolen
- 86) Skolen bør bli bedre på å følge den politiske dagsorden og ta opp aktuelle tema til diskusjon i ulike fag.

Andre tiltak

- 87) Invitere de ulike ungdomspartiene til å holde foredrag på forhånd
- 88) Demokratidagen kan være startskuddet på valgkampen i skolene.
- 89) Elevene må få større mulighet til å konfrontere de ansvarlige politikerne også utenom skoledebattene
- 90) Valgkampundervisningen bør inkludere demokratidag, kunnskapsøkning om partiene og valgsystemet, skoledebatter med skolering av ordstyrere
- 91) Ordstyrere må bli strengere på taletid, replikker og antall innlegg
- 92) Kortere debatter med mer tid til spørsmål og stands som en del av skoletimen (Stovner VGS hadde et godt opplegg på dette i 2007)
- 93) Velge ut et par hovedtema på forhånd, deretter en tid til "andre tema"
- 94) Elektronisk stemmegivning skjer på skolen, direkte etter valget
- 95) Avstemning en stund før skoledebatten om hvilke tema årets skoledebatt skal gjelde

Elevdeltagelse i skolehverdagen

Å delta i et samfunn, å stille kritiske spørsmål og ta bevisste valg krever trening og opplæring. Skolen skal sette elevene i stand til å være en aktiv del av sitt eget samfunn. Mulighetene for å delta i egen skolehverdag påvirker ungdoms deltakelse i demokratiet senere.

Våre forslag

- 96) Elevene bør i større grad involveres og ha reell påvirkning på beslutninger som påvirker deres skolehverdag
- 97) Undervisningsformene som velges av elevene må evalueres kontinuerlig og kunne endres hvis man ser at de ikke fungerer
- 98) Elevene må gjøres bedre kjent med hvilke klagemuligheter de har hvis de ikke blir hørt på egen skole

- 99) Informere mer om hvor man kan henvende seg for å få informasjon om rettigheter og muligheter
- 100) Innføre minstekrav på elevdeltagelse i viktige besluttede fora på skolen
- 101) Bedre opplæringen for rektorer, lærere og elever i hva elevene har mulighet til å påvirke og hvilke rettigheter elevene har
- 102) Lære elever å jobbe mer målrettet i forhold til målene i læreplanen, med egne valg av læremåter
- 103) Innføre individuelle studiekontakter
- 104) Innfører lærer- og undervisningsevaluering i alle fag
- 105) Elevrådet får formell bestemmelsesrett
- 106) Elev- og lærlingombud må innføres i alle fylkeskommuner
- 107) Elevrådene må få mer makt og ressurser
- 108) Elevene bør få mer undervisning om politiske prosesser både kommunalt og nasjonalt
- 109) Som en del av undervisningen bør det brukes mer rollespill om politiske institusjoner. Dette kan gjerne foregå i kommunestyresalen
- 110) Minitinget bør utvides og arrangeres andre steder i landet enn i Oslo
- 111) Det bør være et minstekrav til representasjon blant elevene i skolestyret
- 112) Driftsstyre bør innføres i alle fylker, etter modell fra Oslo

Andre tiltak

- 113) Partier og organisasjoner bør få en større plass i skolen. Rutiner og retningslinjer må sikre at alle partier/syn kommer frem i undervisningen når det passer for skolen
- 114) Gjeninnføre klassens time: Gi plass til å ta opp rettigheter og muligheter for elever, hvem bestemmer over skolen samt saker fra elevrådet og elevene
- 115) Lærere bør ta en årlig test om elevenes rettigheter
- 116) Elevrepresentanter bør ha rett til å møte og legge frem sin sak i kommune/fylkeskommune når det tas opp saker som angår dem

Demokratidag

Gruppen har valgt å diskutere en demokratidag spesielt, på bakgrunn av signaler gitt fra departementet.

Gruppen tror ikke at en enkeltstående dag vil bedre demokratiet for ungdom. For å få utbytte av en slik dag, bør den settes i sammenheng med valg, og dermed kun arrangeres annen hvert år. Demokrati bør ellers være i fokus gjennom hele året.

Demokratidagen kan inneholde:

- Involvering av partiene
- Besøk på rådhuset
- Elevmedvirkning
- Besøk av journalister – diskusjon av medias rolle og makt
- Valgteknisk opplæring
- Politiske dilemmaer til diskusjon
- Bevisstgjøring rundt hvorfor man ikke trenger å være enig i alt for å stemme

Dagen bør finne sted i løpet av samme uke ved alle skoler, for å sikre likt og økt fokus. Formålet med dagen bør være å synliggjøre politiske prosesser og gjøre det lettere for ungdom å påvirke gjennom deltagelse i demokratiet.

De kommunale og fylkesvise ungdomsrådene

Dersom man ønsker fungerende ungdomsråd og at ungdom skal delta i politikken i kommunen eller i fylket, må ungdomsrepresentantene få reell innflytelse, og ikke kun være en høringsinstans. Ungdomsrådene kan være en god formell påvirkningskanal for ungdom. Gruppen ønsker å påpeke at ungdomsrådene ikke behøver å være i den formen de er i dag.

Våre forslag

- 117) De kommunale og fylkesvise ungdomsrådene skal samarbeide direkte med politikerne i kommunen/fylket fremfor administrasjonen
- 118) Rådenes mandat må endres slik at de blir et organ som løfter frem saker som er viktige for ungdom, fremfor kun å uttale seg i disse.

Andre tiltak

- 119) Ungdomsrådet velges med representanter fra ungdomspartiene (og eventuelt andre lister).
- 120) Valg til ungdomsrådet bør skje samtidig og på samme sted som kommunevalget.